Zuidwestelijke Delta

ONDERWEG NAAR DE GEBIEDSAGENDA ZUIDWESTELIJKE DELTA 2050

SAMEN BOUWEN AAN EEN VERBONDEN DELTA

Wat is de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050?

De wereld staat nooit stil. Steeds staan we voor nieuwe uitdagingen. Uitdagingen om een passend antwoord te vinden op bijvoorbeeld de klimaatverandering en om nog meer en beter samen te werken. Dat is in de kern ook de inzet van de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050: zoveel mogelijk de opgaven voor waterveiligheid, zoetwater, waterkwaliteit, natuur en regionale economie met elkaar verbinden. Vanuit de uitdaging om een duurzame en klimaatbestendige toekomst te creëren.

Het afgelopen jaar dachten overheden, maatschappelijke organisaties, kennisinstellingen en ondernemers in vier ateliers na over deze opgaven, met als resultaat een werkdocument Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050. In het voorjaar van 2020 wordt dit document per deelgebied besproken en aangescherpt. De Gebiedsagenda is geen blauwdruk voor de toekomst. Daarvoor zijn er nog te veel onzekerheden. De Gebiedsagenda is vooral bedoeld om te inspireren, ontwikkelingen onder de aandacht te brengen, ideeën te genereren en elkaar nog beter te vinden. Het is een open uitnodiging aan iedereen met een deltahart om samen het unieke DNA van de Zuidwestelijke Delta verder te versterken, nu en in de toekomst.

Inspirerende agenda

De Gebiedsagenda is een eerste stap in een proces om samen invulling te geven aan de toekomst. Het is een inspirerende agenda voor de toekomst, geeft een doorkijk naar 2100 en 2050 en brengt in beeld wat de prangende kwesties zijn die partijen met elkaar de komende dertig jaar moeten gaan aanpakken. Het is een gezamenlijk, richtinggevend perspectief voor het water in de Zuidwestelijke Delta in 2050, inclusief een kennis- en innovatieprogramma en een Uitvoeringsagenda 2030. En dient als basis voor toekomstige programma's en projecten.

Input voor andere programma's en omgevingsvisies

De Gebiedsagenda verbindt opgaven met elkaar en levert zo waardevolle input op voor programma's zoals het Deltaprogramma en de Programmatische Aanpak Grote Wateren. Door de wateropgave binnen de Zuidwestelijke Delta ook te koppelen aan de prioritaire opgaven van de Nationale Omgevingsvisie zoals klimaatverandering, energietransitie en circulaire economie, levert de Gebiedsagenda waardevolle input op voor omgevingsagenda's en omgevingsvisies.

'Natte' gebiedsagenda

De Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta is een 'natte' gebiedsagenda die zich richt op de grote wateren van de Zuidwestelijke Delta en het watergebruik. De 'natte' gebiedsagenda's krijgen in de Nationale Omgevingsvisie dezelfde status als de omgevingsagenda's. Relevant voor de Zuidwestelijke Delta zijn de omgevingsagenda's Zuidwest (Zeeland en Zuid-Holland) en Zuid (Brabant en Limburg).

Wie?

De Gebiedsagenda komt, onder de paraplu van het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta en de Adviesgroep Zuidwestelijke Delta, tot stand in een samenwerking tussen het Rijk, regionale en lokale overheden, bewoners, maatschappelijke partijen, kennisinstellingen en ondernemers. De minister van Infrastructuur en Waterstaat is initiatiefnemer van het proces om tot een Gebiedsagenda te komen.

Deze folder geeft een kijkje in het proces en het werkdocument van de Gebiedsagenda. De onderwerpen:

- De Gebiedsagenda maken we samen
- Uitgangspunten: waarden en principes
- De beelden voor de toekomst: de richting voor 2050
- Trends en ontwikkelingen
- Wat zijn de volgende stappen?

Denk en praat mee
Wil je meedenken en meepraten over de Gebiedsagenda? Kijk op **zwdelta.nl/gebiedsagenda2050** en meld je aan voor een of meer bijeenkomsten. Hier vind je ook het volledige werkdocument Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 en deze folder digitaal.

De Gebiedsagenda maken we samen

Het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta adviseerde eind 2019 om de Gebiedsagenda breed te bespreken. Doel is om met nog veel meer betrokken partijen en mensen uit het gebied het gesprek over de toekomst van onze regio te voeren, en voort te bouwen op de werkateliers in 2019. Dat gebeurt via zes bijeenkomsten in het gebied zelf in het voorjaar van 2020.

Iedereen die zich verbonden voelt met de Zuidwestelijke Delta en de opgaven waar we voor staan, is van harte welkom mee te denken en te praten. We hopen veel mensen te ontmoeten die middenin het gebied wonen en werken. En zelf al met de uitdagingen binnen onze regio te maken hebben of daar over nadenken. Van ondernemers en inwoners tot maatschappelijke partijen. En van kennisinstellingen tot nationale, regionale en lokale overheden. Juist al die verschillende invalshoeken helpen de opgaven zo breed mogelijk te bekijken.

Start van het gesprek: de ontwikkelingen

Het werkdocument van de Gebiedsagenda vormt de start van het gesprek tijdens de bijeenkomsten. We presenteren de opgaven en ontwikkelingen binnen de Zuidwestelijke Delta. We vragen de aanwezige partijen en mensen om vanuit hun eigen sector of belang te vertellen over de ontwikkelingen die zij zien. Wat vind jij de belangrijkste thema's rond de grote wateren, waterinfrastructuur en watergebruik? Wat zie je in jouw regio gebeuren? En hoe kijk je aan tegen de urgentie van de opgaven?

Perspectief 2050 en Uitvoeringsagenda 2030

Vervolgens gaan we aan de slag met de handelingsperspectieven voor 2050 en de Uitvoeringsagenda voor 2030 uit het werkdocument. We vragen: herken en deel je de beelden uit de Gebiedsagenda? Wat vind je van de handelingsperspectieven? Waar zie je kansen, waar risico's? Waar zou je zelf mee aan de slag willen of wat doe je al? Ken je inspirerende voorbeelden? Doel is het aanscherpen en gebiedspecifieker maken van de Gebiedsagenda door ideeën, suggesties en voorbeelden op te halen en te verwerken.

De Gebiedsagenda onderscheidt zes deelgebieden:
1. Kust & Voordelta
2. Haringvliet & Hollandsch Diep
3. Grevelingenmeer
4. Volkerak-Zoommeer
5. Oosterschelde & Veerse Meer
6. Westerschelde & Kanaal Gent-Terneuzen

Uitgangspunten: waarden en principes

In de Gebiedsagenda staan waarden en principes die de basis vormen voor het Perspectief Zuidwestelijke Delta 2050, met daarin de zogenaamde handelingsperspectieven. Daarnaast geven ze richting aan de Uitvoeringsagenda 2030 met aanbevelingen voor lopende programma's en projecten. 'Zet de waarden en principes vooral in als uitgangspunt bij het ophalen van inspirerende ideeën', is de boodschap in het werkdocument.

1 **Beschouw de Zuidwestelijke Delta als één samenhangend Vlaams-Nederlands deltagebied, verbonden met en afhankelijk van rivier en zee**
Binnen de Zuidwestelijke Delta hebben de ontwikkelingen invloed op het hele watersysteem. Ook economie, natuur en veiligheid zijn nauw met elkaar verbonden binnen het gebied. Bij de keuzes die we maken stellen we de waarde en de kracht van de Zuidwestelijke Delta als geheel dan ook centraal.

2 **Versterk de unieke positie, kwaliteiten en identiteit van de Zuidwestelijke Delta**
In de Zuidwestelijke Delta komen zee en rivieren samen. Land en water zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het geeft het gebied een uniek DNA en waardevolle kwaliteiten, zowel op nationaal als internationaal niveau. Toekomstige keuzes moeten daar nauw op aansluiten.

3 **Water is bepalend voor de toekomst van het gebied**
Water is wat alle functies in de Zuidwestelijke Delta met elkaar verbindt. De actuele opgaven waar het gebied als gevolg van de klimaatverandering voor staat, zijn cruciaal voor het gebruik van ons deltagebied.

4 **Kies voor een adaptieve, flexibele ontwikkelstrategie**
De gevolgen van de klimaatverandering op de Zuidwestelijke Delta laten zich lastig voorspellen. Na 2050 worden de verwachte impact en de onzekerheden groter. We hebben nu de tijd om ons daar zorgvuldig op voor te bereiden, bijvoorbeeld met het Kennisprogramma Zeespiegelstijging. Ondertussen blijven we verder werken aan de delta. En we doen dat adaptief en flexibel, om te voorkomen dat we opties voor de lange termijn onnodig uitsluiten.

5 **Denk in verschillende tijdschalen en vanuit de lagenbenadering**
Door de Zuidwestelijke Delta vanuit verschillende 'lagen' te benaderen, is het makkelijker om naast opgaven ook kansen te zien, zowel op langere als kortere termijn. We onderscheiden hierin het **deltasysteem**: de onderdelen die ons deltagebied vormen, zoals de zeearmen, rivieren en dijken; de **netwerklaag**: de infrastructuur zoals wegen, vaarroutes en elektriciteitskabels; en de **occupatielaag**, bestaande uit dorpen, steden en ondernemingen.

6 **Versterk de maatschappelijke betrokkenheid**
De toekomst van de Zuidwestelijke Delta gaat ons allemaal aan. Zet daarom nog sterker in op het proactief betrekken van bewoners, ondernemers en maatschappelijke partijen. Alleen zo creëren we draagvlak voor adaptieve maatregelen in de toekomst.

DE BEELDEN VOOR DE TOEKOMST:

DE RICHTING VOOR 2050

Met vijf handelingsperspectieven werken we toe naar het doel om ook in de toekomst in een veilig, economisch en ecologisch waardevol gebied te kunnen wonen en werken. Samen vormen ze niet alleen de richting voor het Perspectief Zuidwestelijke Delta 2050, ze slaan ook een brug naar de Uitvoeringsagenda 2030 die voor elk deelgebied is geformuleerd.

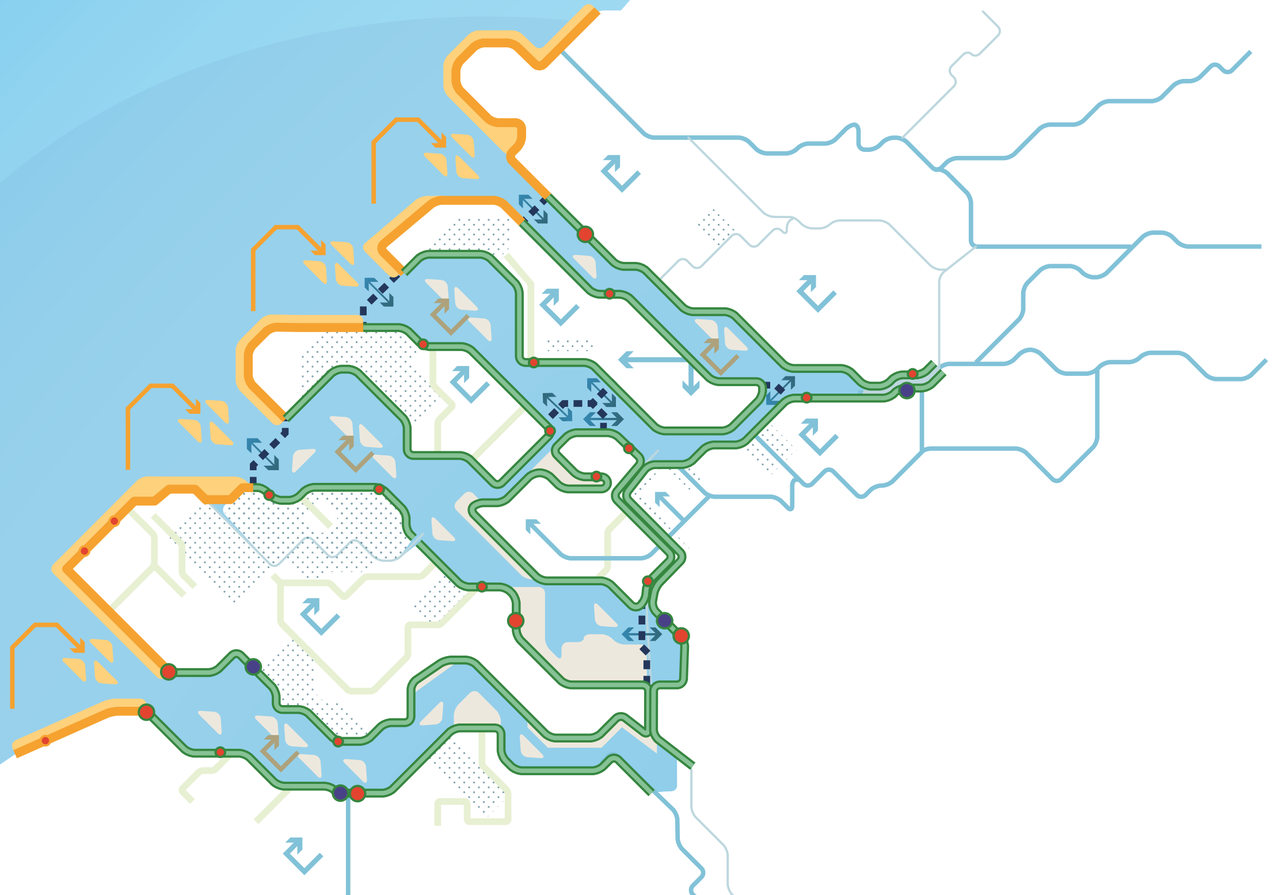

1. Sterke en aantrekkelijke kust

De kust wordt gesuppleerd met zand om te zorgen dat deze veilig blijft. Combineer waar mogelijk de werkzaamheden voor de bescherming van de kust met een kwaliteitsverbetering van natuur, landschap en recreatie. Daarnaast biedt het kust- en duingebied innovatieve kansen voor productie, opslag en transport van duurzame energie.

2. Dynamische dijkzones

Op veel plekken in de Zuidwestelijke Delta zijn de bestaande dijken prima te versterken. Op andere plekken kan het nodig zijn naar een breder gebied te kijken. Onderzoek hierbij de mogelijkheden en kansen voor de ontwikkeling van bredere, dynamische dijkzones. Zo kan er ruimte ontstaan voor bijvoorbeeld de teelt van zouttolerante gewassen, het creëren van natuurgebied of de opslag van zoet water. Op deze manier zetten we niet alleen in op veiligheid, maar ook op economie, natuur en landschappelijke kwaliteit.

3. Vitaal polder- en krekenlandschap

De landbouw is een van de belangrijkste kernactiviteiten binnen de Zuidwestelijke Delta. De sector is daarbij sterk afhankelijk van zoetwater. Terwijl de grond tijdens hete zomers verdroogt, neemt ook de invloed van zoute kwel steeds verder toe. Het is daarom belangrijk om de zoetwatersituatie op een innovatieve en toekomstgerichte te blijven ontwikkelen. Een belangrijk speerpunt daarbij is de relatie met energietransitie en circulaire economie.

4. Rijke platen, slikken en schorren

Platen, slikken en schorren vormen samen de intergetijdengebieden van de Oosterschelde en de Westerschelde. Naast onze waterveiligheid zijn ze belangrijk voor natuur, recreatie, de schelpdiersector en het landschap. We willen dit gebied daarom zo lang mogelijk vasthouden. Als de zeespiegel blijft stijgen, zal de kwaliteit achteruitgaan. Er wordt nu al structureel gewerkt aan het herstel en behoud van deze waardevolle leefgebieden. Zo stellen we deze in elk geval voor de korte en middellange termijn veilig.

5. Gezonde en verbonden zeearmen

Goede verbindingen met het achterland, tussen de bekkens onderling en met de zee, dragen bij aan veerkrachtige deltanatuur en een goede waterkwaliteit. De schelpdiersector is gebaat bij een deltagebied met genoeg doorstroming voor voldoende voedingsstoffen en een goede waterkwaliteit. Voor de scheepvaart is het belangrijk dat de routes in de delta en het achterland op orde zijn. De havens in het deltagebied spelen daarnaast een belangrijke rol bij productie, opslag, gebruik en transport van duurzame energie.

Trends en ontwikkelingen

Om samen richting te kunnen geven aan de toekomst van de Zuidwestelijke Delta, is het nodig trends en ontwikkelingen in kaart te brengen. In de werkateliers van 2019 hebben we dat gedaan en in de bijeenkomsten in het voorjaar van 2020 doen we dat voor en met de landbouw, recreatie, scheepvaart en havens, visserij en schelpdiersector. Hiernaast spelen de thema's klimaatverandering, energietransitie en circulaire economie een belangrijke rol.

Verwachtingen rond klimaatverandering

De aarde warmt op, de zeespiegel stijgt en we hebben vaker te maken met extreem weer, waardoor de zoetwaterbeschikbaarheid steeds meer onder druk komt te staan. Deze ontwikkelingen hebben potentieel grote impact op de Zuidwestelijke Delta. Onderzoek wijst in de volgende richting:

- Een beperkte zeespiegelstijging tot 2050 en een sterkere stijging na 2050, maar hoe sterk weten we nog niet.
- Meer harde en extreme regenbuien die zorgen voor overlast.
- Grotere verschillen in de toevoer van zoetwater vanuit de rivieren. In de zomer steeds minder, in de winter juist (te) veel.
- Meer invloed van zout water in de grote wateren en zoute kwel op het land.
- Stijging van de dag- en nachttemperatuur.
- Meer verdamping van water door hogere temperaturen.

Regionale thema's binnen de energietransitie

In de regionale energiestrategieën (RES) worden de internationale en landelijke klimaat- en energiedoelen regionaal uitgewerkt. Belangrijke thema's in het kader van de energietransitie voor de grote wateren in de Zuidwestelijke Delta zijn:

- Energie uit water (getijden, golf, zoetzout).
- Windturbines langs de randen van de deltawateren, voortbouwen op bestaande concentratielocaties en ontwikkelen van nieuwe locaties.
- Aquathermie als alternatieve warmtebron.
- Ontwikkelen van laadinfrastructuur in havens voor elektrisch varen.
- Aanlanding van de stroomkabel van windenergiegebieden op zee.

In de Zuidwestelijke Delta werken elf grote energie-intensieve bedrijven uit de chemie-, staal-, energie- en foodindustrie intensief samen aan een energieneutrale toekomst. Dat doen ze in Smart Delta Resources (SDR).

Ontwikkelen van een circulaire economie

Binnen de Zuidwestelijke Delta zien we al allerlei aansprekende en succesvolle voorbeelden van circulaire projecten. Zoals hergebruik van kaswarmte, hergebruik van gezuiverd afvalwater van de rioolwaterzuiveringsinstallaties, gebruik van reststroom, zoutrecycling en waterstofuitwisseling. Ook richten steeds meer organisaties hun bedrijfsvoering circulair in.

De volgende stap is om toe te werken naar een integrale uitvoering van circulaire economie, gedacht vanuit de hele keten. Een speciale werkgroep heeft voor de Zuidwestelijke Delta een aanpak ontwikkeld voor het koppelen van circulaire economie aan de gebiedsopgave voor de deltawateren. De Gebiedsagenda kan hier een extra impuls aan geven door bijvoorbeeld de haven-, schelpdier- en landbouwsector te prikkelen en te inspireren rond kansen voor de toekomst

Wat zijn de volgende stappen?

Na de bijeenkomsten in het voorjaar van 2020 nemen we een besluit over hoe de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 wordt vastgesteld. Vervolgens kan de minister van Infrastructuur en Waterstaat deze aanbieden aan de Tweede Kamer. Ook moeten we goed nadenken over vragen als: wat gaan we daarna doen? Hoe gaan we de Gebiedsagenda inzetten? Hoe gaan we daadwerkelijk aan de slag? Wie gaat dat organiseren en wie doet mee?

De Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 is een oproep om vraagstukken gezamenlijk aan te pakken. Het is een *call to action* aan vakmensen, bestuurders, ondernemers en kennisinstellingen om na te denken over vraagstukken van de toekomst. Het is ook het startschot voor een verder gesprek met alle betrokken partijen uit het gebied. Het maatschappelijke debat over klimaatverandering, waterveiligheid, waterkwaliteit, natuur en ons economisch perspectief is meer dan actueel. De Gebiedsagenda biedt een perspectief, als een kans voor de delta.

Aanpak vervolg start door krachtiger samen te werken

Het Gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta coördineert en voert de regie om effectief in te kunnen spelen op toekomstige ontwikkelingen. De aanpak voor het vervolg van de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 bestaat uit drie pijlers:

1. **Lange termijn en korte termijn impact**
   De opgaven die op het gebied afkomen zijn te groot voor een van de partijen of een van de sectoren. Alleen door samen te werken kunnen we succesvol oplossingen voor uitdagingen ontwikkelen. Antwoorden die ook op maatschappelijk draagvlak kunnen rekenen.

2. **Overheid en maatschappelijk partnership**
   Bij de verdere uitwerking van de Gebiedsagenda is het perspectief 2050 richtinggevend. Investeringen moeten toekomstbestendig zijn. Een stapsgewijze aanpak is daarbij cruciaal om goed om te kunnen gaan met onzekerheden. Op de korte termijn is de inzet gericht op projecten die het verschil maken.

3. **Zuidwestelijke Delta als geheel en uitwerking in deelgebieden**
   De aanpak van de Gebiedsagenda geldt voor de delta als geheel. De kracht zit in één verhaal en richting. De uitwerking gebeurt in zes deelgebieden, met maatwerk aan programma's en projecten. De omstandigheden en de netwerken zijn immers in elk gebied anders.

Zuidwestelijke Delta

Meer informatie

Kijk voor meer informatie over de Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050 en de bijeenkomsten in het voorjaar van 2020 op zwdelta.nl/gebiedsagenda2050. Via zwdelta.nl vindt u informatie over de hele Zuidwestelijke Delta, zoals nieuws over ontwikkelingen en projecten binnen de regio. Laat u via onzedelta.nl inspireren door kansen voor energie, circulaire economie en klimaat.

Vragen?

Heeft u een vraag over de Gebiedsagenda? Stuur dan een mail naar secretariaat@zwdelta.nl.

Vormgeving, illustraties en fotografie

Zandbeek / Strootman Landschapsarchitecten / Marcel Kentin / Edwin Paree

© Secretariaat Zuidwestelijke Delta, namens het Kernteam Gebiedsagenda Zuidwestelijke Delta 2050, maart 2020

Wat is de Zuidwestelijke Delta?
Binnen de Zuidwestelijke Delta werken de ministeries van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en Economische Zaken en Klimaat (EZK), de provincies Noord-Brabant, Zeeland en Zuid-Holland, de waterschappen Brabantse Delta, Scheldestromen en Hollandse Delta en de gemeenten samen met maatschappelijke partijen, kennisinstellingen en ondernemers aan één doel: een economisch vitale, ecologisch veerkrachtige, veilige en klimaatbestendige Delta. De betrokken bestuurders nemen deel aan het Gebiedsoverleg. De Zuidwestelijke Delta bestaat uit Zeeland, Zuid-Holland tot en met het Haringvliet en het westelijk deel van Noord-Brabant. De Zuidwestelijke Delta is een van de gebieden van het landelijke Deltaprogramma.
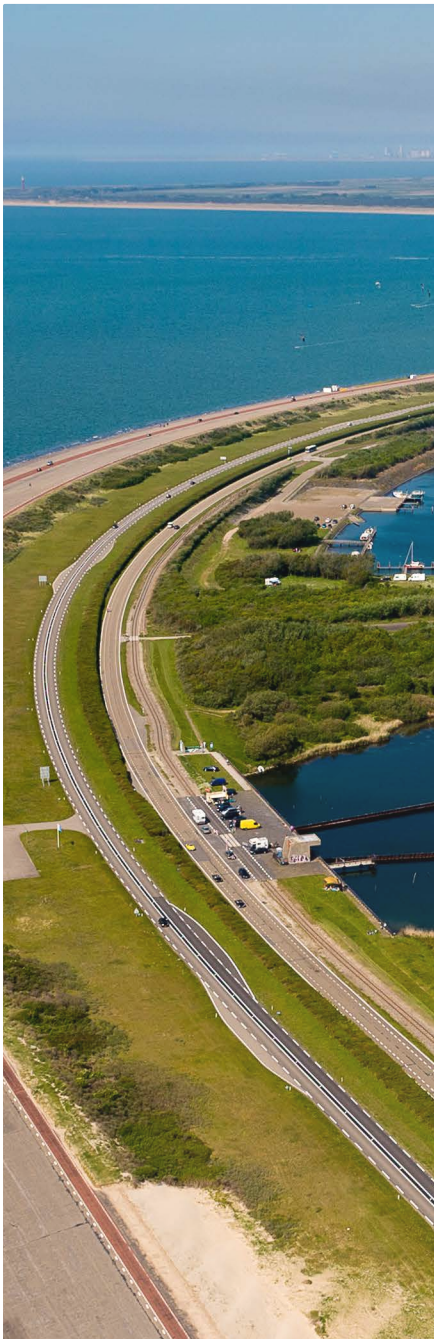
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat